

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

7-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/7 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Izzatullayev Bobirjon Izzatullayevich

XALQARO MUNOSABATLARDA RAQAMLI DIPLOMATIYANI TADQIQ ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	10-14
---	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Mannopova Elzara Toraxanovna

HR TRANSFORMATION: COMPARATIVE ANALYSIS OF DEVELOPED AND DEVELOPING ECONOMIES CANADA AND UZBEKISTAN	15-21
--	-------

Загребельская Милена Владимировна

РАЗВИТИЕ ПРЕДИКТИВНОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В СИСТЕМЕ МАТЕРИАЛЬНО- ТЕХНИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НЕФТЕГАЗОВОГО КОМПЛЕКСА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ, АДАПТИВНЫЕ И ЦИФРОВЫЕ ДРАЙВЕРЫ УСТОЙЧИВОСТИ	22-31
--	-------

Dr. Abror Kucharov and Dr. Jyoti Meshram

SECTORAL ANALYSIS OF INDIAN INVESTMENT IN UZBEKISTAN	32-42
--	-------

Суюнова Зухра

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И АУДИТА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ	43-49
--	-------

Суюнова Фотима, Суюнова Саодат

ТУРИСТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ УЗБЕКИСТАНА: ТРЕНДЫ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	50-62
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Xudoyqulov Yo'lchi Azamqulovich

HARBIY TADQIQOTCHI FAOLIYATIDA FANLARARO YONDASHUVLARDAN FOYDALANISH ZARURATI	63-69
--	-------

Majitov Maxmud

G'ARB FALSAFASIDA SHAXS HAQIDAGI FALSAFIY FIKRLAR TADQIQI	70-76
---	-------

Latipov Sardor Shavkatovich

JAMIYATDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHNING IJTIMOIIY ASOSLARI VA AMALGA OSHIRISH SHAKLLARI	77-81
--	-------

Ibraximova Dilorom Saloydinovna

HUQUQSHUNOS AXLOQIIY MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY ZARURIYATI	82-87
--	-------

Xolmirzaev Nodirjon Nizomjonovich

JADID MAKTABLARINING O'QITISH TIZIMI VA PEDAGOGIK MEROSI	88-91
--	-------

Muslimov Sherzod Akbarovich

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBURNING "BOBURNOMA" ASARIDA INSON VA OILA MUAMMOSI	92-96
---	-------

<i>Jantayev Maksud Ibragimovich</i> AL-XORAZMIYNING ILMIY TADQIQOT HAQIDAGI QARASHLARINING DOLZARBLIGI VA AHAMIYATI	97-101
---	--------

<i>Qosnazarova Palzada</i> TURKISTONDA JADIDCHILIK HARAKATI VA TA'LIM-TARBIYA, ADABIYOT MASALALARINING IJTIMOY-FALSAFIY ASOSLARI	102-106
--	---------

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Xasanova Sohibjamol Soatmurod qizi</i> TILNING KOGNITIV FUNKSIYASI VA AXLOQIY-BAHOLASH (YAXSHILIK/YOMONLIK) KATEGORIYALARINING KONSEPTUAL SHAKLLANISHI	107-110
---	---------

<i>Burxonova Go'yoxon G'ulomovna</i> TIBBIYOT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYANI SAMARALI O'QITISH USHLUBLARI	111-115
--	---------

<i>Raxmonova Dildora Mirzakarimovna</i> JADID ADIBI – TO'LAGAN XO'JAMYOROV (TAVALLO) BADIY PUBLITSISTIKASINING TIL VA USHLUBI TAHLILI	116-122
---	---------

<i>Yuldasheva Ruxshona Rustamjon qizi</i> INGLIZ TILIDAGI OTLI KOLLOKATSIYALARNING LISONIY MODELLARI VA ULARNING O'ZBEK TILIGA TARJIMA JARAYONIDAGI ADEKVATLIK MUAMMOLARI	123-126
--	---------

<i>Xolmurotova Gulnora</i> ERKIN A'ZAMNING "OTOYINING TUG'ILGAN YILI" QISSASIDA USTOZ OBRAZI BADIY TALQINI	127-132
--	---------

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Kadirova Moxigul Xamitovna</i> SURISHTIRUVNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	133-138
---	---------

<i>Xidoyatov Baxtiyar Batirovich</i> O'ZBEKISTON JINOYAT PROTSESSIDA SUDGA QADAR ISH YURITISHNING RIVOJLANISH TARIXI	139-147
--	---------

<i>Давронов Атобек Равшанович</i> УЧАСТИЕ СПЕЦИАЛИСТА В ОБЛАСТИ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЯХ ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ	148-155
---	---------

<i>Alishayev Sobir Tursunboyevich</i> JINOYAT ISHLARI BO'YICHA SUDLOVGA TEGISHLILIKNI ANIQ BELGILASHNING HUQUQIY VA AMALIY AHAMIYATI	156-161
--	---------

<i>Mamatmurodov Farrux</i> THE UNIQUENESS OF THE SUKUK FINANCIAL INSTRUMENT. THEORETICAL ANALYSIS OF THE UNIQUE SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN SUKUK AND BONDS	162-168
---	---------

<i>Худайбергенов Бахрам, Эгамбердиев Ферузбек</i> ПОДАЧА ЖАЛОБ И РАССМОТРЕНИЕ ИХ СЛЕДСТВЕННЫМ СУДЬЕЙ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА	169-180
---	---------

<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ЗАВЕЩАНИЯ КАК ОСНОВНОГО СПОСОБА РАСПОРЯЖЕНИЯ НАСЛЕДСТВЕННЫМИ ПРАВАМИ	181-186
<i>Normatov Ermatat</i> SHAHAR AHOLISINING ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISHDAGI HUQUQLARI VA MAJBURIYATLARI	187-196
<i>Abdurasulova Xadichaxon Ravshanbek qizi</i> MEHNAT QONUNCHILIGINI BUZISH BILAN BOG'LIQ JINOYAT QONUNI NORMALARINING RIVOJLANISH TARIXI	197-205
<i>Xazratov Mexriddin Faxriddin o'g'li</i> THE CONCEPT OF DIGITAL SERVICES AS AN OBJECT OF CIVIL LAW RELATIONS	206-210
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> ISHNI SUDGA QADAR YURITISH BOSQICHIDA JINOYAT PROTSESSI ISHTIROKCHILARINING XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	211-218
<i>Abduazizov Doniyor Baxtiyor o'g'li</i> USTUN MUZOKARA KUCHI VA UNING SUISTE'MOLLIK SHAKLLARI: GERMANIYA, YAPONIYA VA JANUBIY KOREYA AMALIYOTINING QIYOSIY TAHLILI	219-228
<i>Uralov Sarbon Sardorovich</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARI ORQALI SODIR ETILAYOTGAN FIRIBGARLIK JINOYATLARI TAHLILI	229-236
<i>Abdurashidov Abdurauf Abdurashidovich</i> VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR ETILGAN BEZORILIK JINOYATLARINING XUSUSIYATLARI	237-243
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rashidov Anvarjon Sharipovich</i> BO'LAJAK BOSHLAG'ICH SINFI O'QITUVCHILARI METODIKASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	244-248
<i>Maydonova Saboxat Sadulloyevna</i> O'QUVCHILARNING KITOBXONLIKKA BO'LGAN QIZIQISHINI OSHIRISHDA OILA VA MAKTAB O'RTASIDAGI HAMKORLIKNING INNOVATSION USULLARI	249-253
<i>Jo'rayeva Zarifa Oltinboy qizi</i> JISMONIY TARBIYA DARSLARINI TASHKIL ETISHDA DAM OLISH DAQIQALARI VA PAUZALARI	254-259
<i>Kulidjanova Yulduzxon Inomjon qizi</i> AKADEMIK LITSEYLARDA ZAMONAVIY RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH ("INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI" FANI MISOLIDA)	260-267
<i>Нажметдинова Наргиза Сайфетдиновна</i> ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ К ЭПОХЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: АНАЛИЗ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИХ РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	268-277
<i>Haqberdiyev Baxtiyor, Ismog'ilova Madinabonu, Ro'ziqulova E'zoza</i> INTERYER DIZAYNIDA RANGLAR PSIXOLOGIYASI	278-282

Kutliyeva Feruzaxon Yusupovna

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARI KOMPETENTLIGINI

TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA TAHLILI 283-289

Received: 4 August 2025
Accepted: 10 August 2025
Published: 30 August 2025

Article / Original Paper

THE PROBLEM OF MAN AND FAMILY IN THE WORK OF ZAKHIRIDDIN MUHAMMAD BABUR "BABURNAMA"

Muslimov Sherzod Akbarovich

Independent researcher

Samakand State Institute of Foreign Languages

E-mail: muslimov.sherzod@gmail.com

Abstract. This article examines the problem of man and family in the work of Zakhiriddin Muhammad Babur "Babur-name" from a scientific and theoretical point of view. The work examines the author's personal life, family relationships, family ties, respect for parents, raising children and the role of the institution of family in society. During the study, family values, mutual kindness, loyalty, moral norms and their importance for social stability are revealed through the prism of historical events and personal memories in the work "Babur-name". The article also scientifically substantiates the inextricable link between human development and family education in Babur's worldview, the interpretation of the family as a decisive factor in the spiritual development of the individual. The analysis is carried out from the standpoint of historical, literary and cultural studies and helps to identify the historical and philosophical roots of the theme of family and man in the Uzbek literary heritage.

Keywords: Zakhiriddin Muhammad Babur, "Baburnama", family values, human development, moral education, spirituality, historical memory, literary heritage.

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBURNING "BOBURNOMA" ASARIDA INSON VA OILA MUAMMOSI

Muslimov Sherzod Akbarovich

Mustaqil tadqiqotchi

Samarqand davlat chet tillar instituti

Annotatsiya. Mazkur maqolada Zahiriddin Muhammad Boburning "Boburnoma" asarida inson va oila muammosi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Asarda muallifning shaxsiy hayoti, oilaviy munosabatlari, qarindoshlik rishtalari, ota-onaga hurmat, farzand tarbiyasi hamda jamiyatdagi oila institutining o'рни yoritilgan. Tadqiqot davomida "Boburnoma" dagi tarixiy voqealar va shaxsiy xotiralar orqali oila qadriyatlari, o'zaro mehr-oqibat, sadoqat, axloqiy me'yorlar va ularning ijtimoiy barqarorlikdagi ahamiyati ochib beriladi. Maqolada shuningdek, Bobur dunyoqarashida inson kamoloti va oilaviy tarbiya o'zaro uzviy bog'liqligi, shaxsning ma'naviy yuksalishida oilaning hal qiluvchi omil sifatida talqin qilinishi ilmiy asoslanadi. Ushbu tahlillar tarixshunoslik, adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan yondashilgan bo'lib, o'zbek adabiy merosida oila va inson mavzusining tarixiy-falsafiy ildizlarini aniqlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Zahiriddin Muhammad Bobur, "Boburnoma", oila qadriyatlari, inson kamoloti, axloqiy tarbiya, ma'naviyat, tarixiy xotira, adabiy meros.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI7Y2025N12>

Kirish. Zahiriddin Muhammad Bobur — o'zbek va jahon adabiyoti tarixida betakror iz qoldirgan, buyuk shoir, davlat arbobi, sarkarda va tarixchi sifatida e'tirof etilgan siymodir. Uning "Boburnoma" asari nafaqat XV–XVI asrlar Movarounnahr, Hindiston va boshqa mintaqalarning siyosiy-ijtimoiy tarixini aks ettiruvchi noyob manba, balki o'z davrining

ma'naviy, madaniy va axloqiy hayotini yorituvchi bebaho adabiy yodgorlikdir. Ushbu asar muallifning shaxsiy hayoti, oilaviy tajribalari, qarindosh-urug' munosabatlari hamda insoniy fazilatlar haqidagi qarashlari bilan ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Inson va oila muammosi har qanday jamiyat taraqqiyotida doimiy dolzarblik kasb etib kelgan. Bobur yashagan davrda oila nafaqat shaxsiy hayotning markazida, balki siyosiy va ijtimoiy barqarorlikning ham asosiy poydevori sifatida qaralgan. "Boburnoma"dagi oila haqidagi kuzatishlar va hikoyalar, muallifning shaxsiy hayotidagi sinovlar hamda o'z davrining ijtimoiy an'analari bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular orqali o'sha davr oilaviy qadriyatlari va ma'naviy me'yorlari tiklanadi. Bobur oilaga nafaqat shaxsiy baxt va ruhiy tayanch manbai sifatida, balki jamiyatning axloqiy me'yorlarini shakllantiruvchi muhim institut sifatida yondashgan.

Maqolada "Boburnoma" asarida inson va oila mavzusining yoritilishiga kompleks ilmiy yondashuv qo'llanadi. Bunda tarixshunoslik, adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslik metodlari uyg'unlashtirilgan bo'lib, asarda uchraydigan oila haqidagi epizodlar zamonaviy ilmiy tahlil mezonlari asosida o'rganiladi. Ushbu tadqiqot nafaqat Bobur ijodining ma'naviy-falsafiy qirralarini ochishga, balki o'zbek adabiy merosida oila va inson muammosining tarixiy ildizlarini aniqlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, oila institutining tarixiy tajribasini zamonaviy ijtimoiy hayotga tatbiq etish imkoniyatlari ham muhokama qilinadi[1; 7-8-b].

Aynan shunday yondashuv "Boburnoma"dagi oila va inson haqidagi qarashlarni nafaqat adabiy yodgorlik sifatida, balki ma'naviy-tarbiyaviy dastur sifatida ham baholash imkonini beradi. Shu tariqa, mazkur maqola o'zbek adabiyoti va tarixshunosligida Zahiriddin Muhammad Bobur merosini yanada chuqurroq o'rganishga hissa qo'shadi.

Zahiriddin Muhammad Boburning "Boburnoma" asari, avvalo, muallifning o'z davri voqealariga bevosita guvoh sifatidagi kuzatuvlari va shaxsiy hayot tajribalariga asoslanadi. Ushbu asar o'zbek adabiy merosida tarixiy-memuar janrining eng yirik namunasi bo'lib, unda siyosiy voqealar qatori insoniy fazilatlar, oilaviy munosabatlar va ijtimoiy hayotning ma'naviy qirralari keng yoritilgan. Asar matnida muallifning oilaga bo'lgan yondashuvi ikki qatlamda namoyon bo'ladi: birinchisi — shaxsiy hayotidagi voqealar, ikkinchisi — o'z davrida jamiyatning oila institutiga bergan bahosi[2; 25-b].

Boburning hayoti siyosiy kurashlar, hududiy nizolar va davlat boshqaruvi bilan chambarchas bog'liq bo'lsa-da, u oilani doimo shaxsiy hayotining ajralmas qismi sifatida ko'rgan. "Boburnoma"da uning ota-onasi, qarindoshlari, farzandlari va boshqa yaqinlariga bo'lgan samimiy munosabati yorqin aks etadi. Masalan, Bobur onasining nasihatlariga quloq tutishi, unga nisbatan hurmat-ehtiromini izhor etishi, yoki farzandlariga berayotgan tarbiyasi orqali oila muhitida shakllangan axloqiy qadriyatlarni namoyon etadi. Bu jihatlar o'sha davr turkiy xalqlarining oilaga oid an'alarini tiklashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi [3; 54-55-b].

Bobur oilani nafaqat shaxsiy baxt manbai, balki siyosiy barqarorlik omili sifatida ham talqin etadi. U hukmdor sifatida o'z qarindoshlarini birlashtirish, ularning o'zaro totuvligini saqlash orqali davlat mustahkamligini ta'minlashga intilgan. Bu holat, ayniqsa, Movarounnahr va Hindiston tarixida sulolaviy kurashlar kuchaygan davrda alohida ahamiyat kasb etgan.

Asarda oila qadriyatlari bir necha asosiy yo'nalishda aks etadi:

Mehr-oqibat va sadoqat: Bobur yaqinlariga bo'lgan sadoqatini doimo ta'kidlaydi. U uchun oila a'zolarining o'zaro mehr-muhabbati eng katta boyliklardan biri bo'lib, bu jihat shaxsiy hayotida ham, davlat boshqaruvida ham muhim ahamiyat kasb etgan[4; 11-12-b].

Axloqiy me'yorlar: Ota-onaga hurmat, farzand tarbiyasi, qarindosh-urug'lar bilan aloqalarni mustahkamlash Bobur dunyoqarashida asosiy axloqiy mezon sifatida ko'riladi.

An'anaviy marosimlar va udumlar: Nikoh, motam, mehmondorchilik kabi oilaviy an'analar "Boburnoma" sahifalarida bevosita yoki bilvosita tilga olinadi va bu marosimlar o'sha davrning madaniy manzarasini to'ldiradi.

Bobur qarashlariga ko'ra, inson kamoloti avvalo oilada shakllanadi. Farzand tarbiyasi, axloqiy fazilatlarining singdirilishi, ma'naviy tayanch berilishi — bularning barchasi oilaning bevosita vazifasidir. U o'z asarida bunday tarbiyaning ijobiy yoki salbiy natijalari haqida tarixiy voqealar misolida so'z yuritadi. Shu bois "Boburnoma" nafaqat tarixiy voqealar yodnomasi, balki ma'naviy-tarbiyaviy qo'llanma sifatida ham baholanishi mumkin[5; 41-42-b].

Bobur zamonida, ayniqsa hukmdor oilalarida, farzandlarni ilm-fan, harbiy ishlar va siyosiy faoliyatga tayyorlash katta ahamiyatga ega bo'lgan. "Boburnoma"dagi ayrim epizodlarda muallif o'z tarbiyasida olgan bilim va odob-axloq qoidalarini kelajak avlodga o'rgatish zarurligini ta'kidlaydi. Bu holat o'z davrining ijtimoiy-pedagogik qarashlari bilan hamohangdir.

Asardagi oilaga oid ma'lumotlar tarixshunoslik, etnografiya va madaniyatshunoslik fanlari uchun ham katta ilmiy qimmatga ega. Chunki unda XV–XVI asr turkiy xalqlarining oila tuzilishi, ichki munosabatlari, axloqiy qadriyatlari haqidagi bevosita kuzatishlar keltiriladi. Bobur tasvirlarida oila faqat shaxsiy hayot maydoni emas, balki ijtimoiy barqarorlik va ma'naviy yangilanishning asosi sifatida gavdalanadi.

Tarixiy manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, "Boburnoma"dagi oilaviy epizodlar nafaqat badiiy-estetik qiymatga ega, balki ma'naviy meros sifatida zamonaviy jamiyat uchun ham dolzarb. Xususan, hozirgi globallashuv davrida oilaviy qadriyatlarning zaiflashishi sharoitida Bobur merosidagi ibratli o'gitlar yosh avlod tarbiyasida muhim manba bo'lib xizmat qilishi mumkin[6; 5-6-b].

"Boburnoma"dagi oila haqidagi qarashlar bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Inson kamoloti, ma'naviy poklik, mehr-oqibat va sadoqat kabi qadriyatlar hozirgi jamiyat taraqqiyotining ham asosiy poydevoridir. Bobur tajribasidan kelib chiqib, zamonaviy oila institutini mustahkamlash, milliy tarbiya tizimini boyitish va yoshlar ongida axloqiy fazilatlarini shakllantirish mumkin. Shu jihatdan ushbu asar tarixiy manba bo'lish bilan birga, ma'naviy-ma'rifiy dastur sifatida ham katta ahamiyatga ega.

Zahiriddin Muhammad Bobur hayot yo'li, uning qaror qabul qilishdagi qat'iyligi, insoniy munosabatlardagi samimiyligi va adolatparvarligi ko'p jihatdan oilaviy tarbiya mahsulidir. Bobur yoshligidan otasi Umar Shayx Mirzo va onasi Qutlug' Nigorxonimning mehr-muhabbatida, shuningdek, turkiy va islomiy an'analar hukm surgan muhitda voyaga yetgan. "Boburnoma"da bu tarbiya unsurlari uning davlatni boshqarishdagi yondashuvlarida, dushman va do'stlarga munosabatida, el-yurtga xizmat qilishdagi mas'uliyatida yaqqol ko'rinadi[7; 2-3-b].

Bobur oilaviy rishtalarni mustahkamlash uchun shaxsiy hayotidagi ayrim qulayliklardan voz kechganini ham tilga oladi. Masalan, qarindoshlar o'rtasidagi kelishmovchiliklarni yumshatish maqsadida siyosiy nikohlar tuzishi, yaqinlarini muhim lavozimlarga tayinlab

ularning mavqeyini oshirishga intilishi bunga misoldir. Bu holat oilaning siyosiy funksiyasini ham ochib beradi.

Asarda oilaga oid qarashlar nafaqat saroy va hukmdor oilalari darajasida, balki oddiy xalq hayotida ham yoritiladi. Bobur xalqning turmush tarzini, urf-odatlarini, mehmondorchilik an'analarini, marosimlarni tasvirlar ekan, ularning oilaviy hayotdagi ahamiyatini ham alohida ta'kidlaydi. Masalan, turli bayram va to'y marosimlarida mehr-oqibatning kuchayishi, jamoaviy birlikning mustahkamlanishi Bobur nazarida jamiyat barqarorligining muhim belgisi hisoblangan[8; 4-b].

Bobur, shuningdek, kambag'al oilalarning hayotidan ham lavhalar beradi, ularning mashaqqatlarini, iqtisodiy qiyinchiliklarini qayd etadi. Bu jihat "Boburnoma"ni nafaqat hukmdorlar hayotini yorituvchi asar, balki o'z davrining ijtimoiy manzarasini to'laqonli aks ettiruvchi tarixiy hujjat sifatida ham qimmatli qiladi.

Bobur qarashlarida oila axloqiy qadriyatlar tizimining boshlang'ich va eng muhim halqasi sifatida talqin etiladi. Unga ko'ra, oilada shakllangan fazilatlar — rostgo'ylik, adolat, saxovat, sadoqat — shaxsning butun hayoti davomida unga hamroh bo'ladi. "Boburnoma"dagi ko'plab epizodlar ana shu fazilatlarni yosh avlod ongiga singdirish uchun yozilgandek taassurot uyg'otadi[9; 3-b].

Islomiy axloq tamoyillari ham Bobur oila haqidagi qarashlarida muhim o'rin tutadi. U Qur'on va hadisda bayon etilgan ota-onaga hurmat, qarindosh-urug' aloqalarini mustahkamlash, farzandlarga ilm berish kabi burchlarni o'z hayotida ham amalda tatbiq etgan. Bu holat "Boburnoma"ni diniy-ma'naviy tarbiya nuqtai nazaridan ham ahamiyatli manba sifatida ko'rsatadi.

Boburning oila haqidagi kuzatuvlari bugungi pedagogik amaliyot uchun ham katta ilmiy qiymatga ega. Chunki unda oilaning tarbiyadagi roli nafaqat nazariy, balki amaliy misollar orqali yoritiladi. Shaxs tarbiyasida ota-onaning mas'uliyati, bolaga beriladigan ma'naviy tayanch, oilaviy birdamlik — ularning barchasi zamonaviy ta'lim tizimi uchun dolzarb mavzudir.

Sotsiologiya nuqtai nazaridan qaralganda, "Boburnoma" oila va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganishda noyob tarixiy manbadir. Bobur tasvirlagan oilaviy model, uning ijtimoiy vazifalari va qadriyatlar tizimi bugungi oila sotsiologiyasi tadqiqotlari uchun tarixiy kontekst yaratadi.

Xulosa. Zahiriddin Muhammad Boburning "Boburnoma" asari nafaqat XV–XVI asrlar tarixini, siyosiy voqealarini va madaniy hayotini aks ettiruvchi yodgorlik, balki inson va oila masalalarini yoritishda ham beqiyos ilmiy manba sifatida alohida o'rin egallaydi. Tadqiqot jarayonida aniqlandiki, Bobur o'z asarida oila institutini shaxsiy hayotiy tajribasi, hukmdorlik faoliyati va o'z davrining ijtimoiy-madaniy an'analari bilan chambarchas bog'liq holda tasvirlaydi. Uning qarashlarida oila — inson kamoloti, axloqiy yetuklik va ma'naviy poklikning boshlang'ich bosqichi sifatida talqin etiladi.

"Boburnoma" sahifalarida oilaviy qadriyatlarning turli ko'rinishlari: ota-onaga hurmat, farzand tarbiyasi, qarindosh-urug'lar o'rtasidagi mehr-oqibat va birdamlik, an'anaviy marosimlarning ahamiyati keng yoritilgan. Bu jihatlarda o'z davrining madaniy manzarasini tiklash, oila sotsiologiyasi va tarixshunosligi nuqtai nazaridan muhim ilmiy ahamiyatga ega. Bobur hayotidagi siyosiy voqealar va sulolaviy nizolar fonida oilani barqarorlik omili sifatida ko'rishi, uning davlat boshqaruvidagi strategik qarorlarida ham aks etgan.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, Bobur uchun oila faqat shaxsiy hayot doirasi emas, balki jamiyatning axloqiy va ma'naviy tayanchi, ijtimoiy birdamlikni ta'minlovchi eng muhim institutdir. Bu yondashuv zamonaviy davr uchun ham o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Hozirgi globallashuv jarayonida oilaviy qadriyatlarning zaiflashishi, shaxsiy individualizmning kuchayishi fonida Bobur merosidagi ibratli o'gitlar milliy tarbiya tizimini boyitishda va yoshlar ongida ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishda muhim manba bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Shuningdek, "Boburnoma"dagi oilaviy epizodlar zamonaviy pedagogika, psixologiya va sotsiologiya fanlari uchun ham katta ilmiy qiymatga ega. Ular shaxs tarbiyasida oilaning o'rni, axloqiy qadriyatlarning avloddan-avlodga o'tish mexanizmlari, madaniy an'analar va diniy me'yorlarning ijtimoiy ahamiyatini tadqiq etishda bevosita qo'llanilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, Zahiriddin Muhammad Bobur o'z asari orqali nafaqat o'z davrining siyosiy va madaniy hayotini yoritgan, balki oilaning shaxs va jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini ham ilmiy-nazariy darajada asoslab bergan. Shu bois "Boburnoma" — o'zbek va jahon adabiyoti, tarixshunosligi hamda ma'naviyatshunosligida inson va oila muammosini o'rganishda eng muhim manbalardan biri bo'lib qolaveradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Bobur, Zahiriddin Muhammad. Boburnoma. — Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 2017.
2. Vohidov, R. Zahiriddin Muhammad Bobur hayoti va ijodi. — Toshkent: Fan, 2015.
3. Karimov, N. O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. — Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2019.
4. Mo'minov, I. M. Oila va jamiyat: tarixiy-falsafiy tahlil. — Toshkent: Ma'naviyat, 2018.
5. Qosimov, B. O'zbek adabiy merosi va milliy qadriyatlar. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
6. Alimova, D. Oila institutining tarixiy rivojlanishi va zamonaviy tendensiyalar. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
7. Ganiyev E. Stages of development and impact on social life of an informed society in Uzbekistan //Western European Journal of Historical Events and Social Science. – 2024. – T. 2. – №. 11. – C. 17-20.
8. Rizaev I. Liberalization of the social system: constructive and destructive aspects //TRANS Asian Journal of Marketing & Management Research. – 2021. – T. 10. – №. 4. – C. 58-64.
9. Усмонов Ф. Н., Усмонова Л. Р. Рациональный анализ восточной миниатюры //Молодой ученый. – 2016. – №. 2. – С. 987-991.
10. Сафаров А. И., Ризаев И. И. Этапы самоорганизации социальной системы //В поисках социальной истины. – 2021. – С. 237-242.
11. Abdizaitovich G. Educational Problems In The Information Society //Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL). – 2025. – T. 6. – №. 4. – C. 5-5.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/7 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).